

den «marginale bruksverdi» vere størst for små bruk og avta når bruksstorleiken kjem nærare det økonomisk optimale (Elstrand 1969 s. 91). I den grad leigearealet kan oppfattast som eit marginalt tillegg i arealet, skulle jordleiga på små bruk vere høgre enn på større bruk. Små leigeareal kan driftsøkonomisk oppfattast som meir marginale enn større. Dermed kunne det vere sannsynleg at leigaren er villig til å betale meir for slike enn for større areal. Teoriar om korleis transportutgiftene påverkar produsentane sine handlingsval, tilsteier at dei er meir betalingsvillige for leigde areal med kort driftsveg enn for areal som ligg lengre unna.

8. Kjelder.

- Bachke, A.* 1975. Spekulasjon og gevinst ved handel med fast eiendom. — Sosialøkonomen, 2.
Bachke, A. 1978. Om prisfastsettelse ved omsetting av landbruksseiendommer. — Manus. Inst. f. jsk. og eigedomsutf. Ås—NLH.
Bolin, O. & G. Ölund. 1976. Tilskottsarronden. — Aktuelt från Lantbrukshögskolan nr. 232. Uppsala.

- Børresen, E.-H., Hvidsten, A. Flo, Røsnes, A. & H. Sevåtdal.* 1976. Nedleggning av gardsbruk og tilpassing i jordbruket. — Inst. f. jsk. og eigedomsutf., Meld. nr. 22. Ås—NLH.
Chayanov, A. 1966. Peasant farm organization, s. 29—269 i D. Thorner B. Kerblay & R. Smith (eds.) The theory of peasant economy. Irwin, inc. Homewood. Ill. (Omsett fra utgave i 1925).
Elstrand, E. 1969. Gjennomsnittlig og marginal bruksverdi — s. 66—93 i Jordverdi: Referat fra seminar om verdsetting av landbruksareal. — Inst. f. jsk. og eigedomsutf., Ås—NLH.
Georgescu-Roegen, N. 1971. The institutional aspects of peasant communities. s. 61—93 i C. Wharton (ed.): Subsistence agriculture and economic development. — Aldine, Chicago.
Holter, H. 1973. Nærmiljø og sosialpolitisk forskning. — Tidsskr. f. samfunnsforskning, 14. s. 125—135.
Hovedoppgaver 1977. Ballangrud, O., Hansen, J. og Kroken, O., alle ved Inst. f. jsk. og eigedomsutf., Ås—NLH.
Hvidsten, A. Flo. 1976. Jordbrukets tilpassing i en industrikommune. s. 45—103 i Børresen et al. op.cit.
 NOS XI 71. Jordbrukstillingen i Norge 1949: 2. SSB, Oslo 1951.
 NOS A 413. Jordbruksteljinga 1969: 1 — SSB, Oslo 1971.
 NOS XII 287. Statistisk årbok 1977. SSB, Oslo 1977.
Røsnes, A. 1975. Service og nedleggning av gardsbruk i Vesterålen frå 1960 til 1970. — Meld. Norg. Landbr.høgsk. 54:27.
Røsnes, A. 1977. Planlegging på bygdene og arbeidskraft i jordbruket. — Inst. f. jsk. og eigedomsutf., meld. nr. 23. Ås—NLH.

Produksjonen av torv i 1977

På samme måte som i tidligere år har Det norske jord- og myrselskap sendt ut spørreskjemaer til samtlige produsenter av torvstrø og dyrkings-torv.

De innkomne svarene viser en samlet leveranse fra fabrikkene i 1977 på 184.500 m³, regnet som løs, revet torv før pressing. Oppgave over import av torv er innhentet fra Statistisk Sentralbyrå og viser for året 1977 en import fra de ulike land på i alt 8.050 tonn. Dette tilsvarer ca. 80.500 m³ torv

regnet som løs torv før pressing. Det samlede utbud av torv og torvprodukter i 1977 har derfor vært ca. 265.000 m³ regnet som løs, revet torv. Så godt som all torv produseres nå som dyrkingstorv.

Selskapet har i tillegg vurdert uttak av torv til eget bruk til det samme kvantum som foregående år, ca. 50.000 m³.

Nedenfor er omsetningen av dyrkingstorv for perioden 1972—1977 stilt sammen i en tabell.

OMSETNING AV DYRKINGSTORV 1972—1977
 Angitt i m³ løs, revet torv, før pakking.

	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Levert fra norske fabrikker	186 000	185 000	184 000	240 000	218 000	184 500
Import ¹⁾	42 000	58 000	70 000	70 000	91 000	80 500
! alt omsatt som torvprodukter	228 000	243 000	254 000	310 000	309 000	265 000
Endring fra foregående år	÷5 000	+15 000	+11 000	+56 000	÷1 000	÷44 000
Drekte uttak fra myra, m ³ ²⁾	45 000	45 000	50 000	50 000	50 000	50 000

1) Importen bygger på oppgaver fra Statistisk Sentralbyrå angitt i tonn. Det er i tabellen regnet 10 m³ løs torv pr. tonn.

2) Tallene omfatter ubehandlet vare og er skjønsmessig anslått.

Det fremgår av tabellen at fabrikkene leveranser i 1977 ligger 33.500 m³ lavere enn i 1976 og at importen var 10.500 m³ mindre. Omsatt kvantum lå følgelig etter disse tallene ca. 44.000 m³ lavere enn i 1976 og forsåvidt også i 1975 som lå på samme nivå som 1976.

Det er neppe riktig at *forbruket* av dyrkingstorvprodukter og heller ikke *produksjonen* ved de norske fabrikkene har fått et slikt fall siste år. Hverken tallene for leveranser fra norske fabrikk eller for import, gir uttrykk for solgt kvantum vedkommende år.

Sesongvariasjonen i prisene når det gjelder import og leveranse til lager fra fabrikkene kan spille inn. Det er på det rene at disse forhold har virket sterkt på markedet de siste 3 år, samtidig

som disse årene også har vært gode produksjonsår, klimatisk sett.

Regner man derfor en gjennomsnittlig omsetning for de siste 3 år, vil den ligge på ca. 295 000 m³. Dette er 16 % mer enn tallet for omsatt kvantum i 1974. Fordeler man den totale omsetningen av torvprodukter de siste 3 år til en jevn stigning pr. år fra 1974, finner man en økning pr. år på ca. 8%. Det er sannsynlig at *forbruket* av dyrkingstorv her i landet har fulgt noenlunde denne kurven.

Det bør bemerkes at eksporten av torv fra Norge tilsvarende noenlunde det importerte kvantum. Den eksporterte torven er foredlede produkter såsom plantebrikker m.v.

Einar Wold.

Kloakkslam — Et samfunnsproblem

Behandling og bruk

Under «Høgskoledagene ved Norges Landbrukshøgskole» som arrangeres av Norges Landbrukshøgskole og Norsk Landbruksakademikerforbund, skal en i år ta opp temaet *Kloakkslam*. Arrangementet finner sted 24. og 25. august i Auditorium Maximum, Ås, fra kl. 09.30 begge dager.

Vi er inne i en periode med sterk utbygging av rensesanlegg. Dette vil etterhvert gi betydelige mengder kloakkslam. Det er viktig å komme frem til forsvarlige disponeringsmåter for slammet. Ulike alternativer kan være aktuelle, bl.a. er det stor interesse for at slammet kan bli brukt som jordforbedringsmiddel eller vekstmedium. Helserrådene skal til enhver tid godkjenne de løsningene som blir brukt. Dette forutsetter bl.a. kjennskap til slammets innhold av patogene organismer, tungmetaller eller andre forurensende komponenter. Slamdisponerin-

gen må vurderes ut fra den behandlingsform som blir nyttet.

I dagens situasjon er det viktig med godt faglig samarbeid mellom tekniske etater, helsevesenet og landbruket. Problemstillingen er til dels ny, og det er behov for en del informasjon. Det foregår for tiden en allsidig utveksling om spørsmålene.

Under Høgskoledagene ved NLH blir følgende hovedtemaer behandlet:

Slambehandling.

Betenkeligheter ved bruk av slam.

Lagring og bruk av slam.

I tillegg vil det bli visninger i grupper når det gjelder følgende emner:

Frilandskompostering av råslam, slam som vekstmedium og ulike biologiske toaletter.

Arrangementskomitéen ønsker vel møtt til «Høgskoledagene» på Ås 24. og 25. august.